

דף חדש מארה

צער גידול האגו

סופר אגו אחד מסכן ההולך בודד אמלל

אף אחד לא שומע לו הוא

סופר אגו בודד המטיל באור חזק כרגשות -

מתוך: צורות ליונה וולך

כשמאי מוסמך שאינו חוסך מעצמו שום טריר חזר רודר אבידן לזכור חשבון עם סיפורה האי חרון של דליה רביקוביץ, אהבה אמיתית. אם כל שירה שבעולם מתחלקת, כידוע, לחמש מדרגות גות'איות בדוקות, שאותן הוא, אבידן, מסמן כך: 5. — מעולה: 1 — מאכזב: הינה די בדיפוף אוהד מאוד" בספר שלפניו כדי לגלות כי "מתוך 36 שירים... רק 5 בציון 5; רק 6 בציון 4; 5 — בציון 1.5: והשאר — בציון 2 או 3". המסקנה באמת מאירת-עיניים: כלי להלאות את הקורא ואת המשוררת בתחשיבים: הממוצע הוא 3.19 לשיר.

זוהי, מסתבר, הבשורה האחרונה על פי יצחק לוי זה של השירה העברית. שבטורו "ראשנפץ" באכסטייתו החדשה, חדשות, הוא קורא דרור לכל ראשייהנפץ שהושקו או עומעמו בטורו הפי-לוסופי-הכללי בידיעות אחרונות. שממנו פרש לאחרונה.

וכך מוסיף רודר אבידן לכתוב שירים ומאמרים — הוויים ועתידיים — ולעת מצוא הוא גם

ציפי שחרור: משוררת להגנת משוררות

עורך. מיבדקים סטאטיסטיים בסיסיים" בכתיבת משוררות. וחוקה עליו שאילו ערך תעריפון מעין זה המצוטט אלאה האחרונות, היה מסתפק בארבע מדרגות הצטיינות, לפי סדר זה: 4 — משוררת שלא באה לעולם ולפיכך חזקה עליה ש"מעולם לא התחרתה עם גברים"; 3 — משוררת שכאה לעולם אך כבר נפטרה ממנו; 2 — בת"שיר המוכנה להסתפק בהיותה אובייקט מיני (ראה להלן) 1 — נו, מיהו 1 אנחנו כבר יכולים לנחש. ובאמת, כיצד ניתן לצפות מאבידן שישלים עם משוררת כ"אובייקט תיקשורתי מוכר" (ראה רשימתו "סינרומאן", חדשות, 9.1.1987, על שירת חבצלת חבשוש). אבל אם כבר אירעה תקלה במערכת הביצורים והחסימות הגברית ואשה כותבת אכן היתה לאובייקט כזה, הרעתו של אבידן, מכל מקום — נותנת כי וכתה בכך מכוח קשריה עם משורר ממין זכר, כך, חבצלת — עם פנחס שדה, הנמען הרומאנטי שלה, בלשוננו של אבידן, שהערכתו הגבוהה את מיכתביה היתה, כלי ספק, בעיקר שלווחה של הערכתו העצמית. ואילו יונה וולך, שטעמה היה כידוע משובח הרבה יותר מזה של אחותה-לצרת הנשיות, פשוט "נסחפה ברצף האבידני": פשוט כך: נסחפה ברצף ואיננה עוד (היה לי איתה סיפור", חדשות, 14.10.85). כעצם, גם לחבצלת היה סיפור" עם אבידן, אבל זה כבר היה סיפור אחר לגמרי, שהרי "בחלק ניכר מהשירים (של חבצלת) ניכרת השפעתה המחוצת של יונה וולך, שגם היא הושפעה מפרוצים משוררים אחרים". מיהם אותם משוררים ומרצייהשפעה? סתם

הכותב ולא פירש. ולנו לא נותר אלא לקרוא את כתוביו ולנחש.

במילים אחרות: אם דרכו של עולם לחזור על אימרת ההבל הדרושה: חפש את האשה", בא אבידן והפך את הקערה על פיה: חפש את הגבר. והגבר הוא — מותר לנו עכשיו לנחש — אבידן. או מכל מקום, מישוה רומה לו ביותר, תאום ממש.

ולראיה: כמה סלחן הוא מוכן להיות לריעיו המשוררים, סלחן ומבין וסולירארי: "לא נורא, מותר אפילו לוך לטעות..." הוא מגיב על דיכרי השבח שחלק זה האחרון לחבצלת. ועל אותו מישקל: "... מה רוצים בשלב מאוחר זה מהסופר שדה..."

באמת לא ידענו שלוך מותר לטעות ולשרה מותר לשגות.

מסורת של מוות

בעיקר אין הוא מצליח להבין מה מצאו ריעיו שהם נישבים לעיתים בקיסמה של שירת נשים. אבל הוא יודע את התשובה, בעימקי נפשו הוא יודע: אין ספק ש"תיסמונת" זו של "ריגושים ספונטאניים" מיותרים יכולה רק לנבוע מהיותה של משוררת, "אשה-אומללה-כותבת-שירים". והי שירה העברית וסכיכותיה מלאות נפשות כאלה, ידועות-ישם ואלמוניות.

אבל לא גבר כאבידן ייפול בשביין. אפילו לא כשמוות אכזרי ופיתאומי פוקד אותן, גם אז — מותה של יונה וולך נקשר בהכרח במסורת של מוות פיתאומי של משוררות בשירה העברית.

כלומר: מסורת שירה עוד אין למשוררות שלנו ממין נקבה. אבל מסורת של מוות כבר יש להן ביספרות העברית: ובנימה פסכריוצובה גם יכתוב על חבצלת "עם כל הצער", מה שאינו מפריע לו לבטל את שירתה כעפר הארץ. ועל יונה וולך הוא אומר כי "לא הייתי רוצה במעמד של אבל לומר דברים ממעטים".

אבל הוא אומר אותם. ועוד איך: יתר-עליכן, לעומת הדברים שכתב על יונה וולך, במעמד של אבל", כלומר, זמן קצר לאחר מותה, מחוויות כל "התמסרויותיו" החסודות של פנחס שדה, אף הוא לא גדול שוחרי הנשים בסיפרות, והשווה:

שדה: "אני באמת חושב ששנים צריכות להיות בטוב בבית, לבשל במיטבח. אני רוחש טוב לבחורות. אני חושב שטוב להן לעמוד במיטבח ליד התנור ולהאכיל את הבעל". (מתוך ראיונו של שדה עם אתי חסיה, חדשות, 9.1.87).

אכן, עוד "רוחש טוב לבחורות" כזה ואבדנו אבל הקשיו לרוחש הטוב אבידן: "לזכותה אומר" — הוא כותב על יונה וולך המתה — "כשהיתה צעירה היתה נחמדה, סקסית, ואפילו היה לי איתה סיפור אינטימי, לא ארוך. היו לה סיפורים כאלה עם הרבה סופרים".

ואת זה הוא אומר כמובן, "לזכותה", רק לזכותה. ועוד, במעמד של אבל". אם זו אינה שיפלות — איני יודעת מהי שיפלות.

רק זה חסר לו

והנה, כבעבר, כך גם היום מוסיף אבידן לארוב לטרפו. תשע שנים המתין לצאת סיפורה החדש של דליה רביקוביץ — המשוררת שהוכתרה על ידי הביקורת בתארים כגון "כוהנת השירה" העברית או "הגברת הראשונה של הסיפרות העב"רית". עכשיו, משיצא הספר לאור, הוא משחזר את עטו.

כבר כותרת רשימתו ("צער גידול שירים" על מישקל "צער גידול בנים") מעידה על מגמתו. כאילו באמת היה מקום להשוואה בין זה לזה. ואכן, מי שכתב פעם: "רק זה חסר לי / שיופיעו לי פיתאום ילדים..." (שירים שימושיים, עמ' 74) מתאים לו שיתייחס כביטול כזה למשוררת שמיצת מחוויית האימהות שלה מוצאת ביטוי בשירה. כאילו היה באימהות, בעצם עונבת האימהות, כדי לפגום בכוסרה של אשה ליצור אבל כך סבור אבידן:

"לכן אני שואל את עצמי, מה, אם בכלל, עשתה לה (ולדליה רביקוביץ) האימהות לטובת המישוג המיניח".

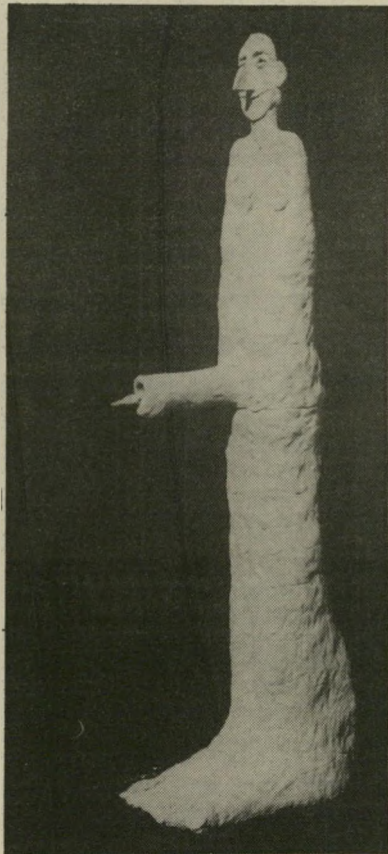
ובמקום אחד הוא כותב בצירוף של רישעות ורכלנות: "אין פלא, נישואיה האחרונים של המשוררת וחוויות הלידה-האימהות פגעו בלי-ספק, לא רק כפריית השירית (הממוצעת בלאו הכי), אלא גם בכוחה היצירתי הסגולי".

לעומת זאת, הוא מוכן לקבל אותה. את דליה רביקוביץ, כשואה, נועצת ציפורניים מתפנקות ביונה וולך, כדבריו, — על מישקל, תשמחנה הנערות ולפנינו, הגברים, אז היא ממיאה

פיתאום גנחנות-נשים מהולה במתקשפתיים בוכתי.

גנחנות נשים? ומה בדבר גנחנות גברים, אבידן? "שירים אחרים בנושא זה (האימהות — צ"ש) יכולים לזכות בציון גבוה כשיריילדים. אך בציון נמוך בהרבה כשירים למבוגרים". נאום הגבר אבידן.

אבל למה, בעצם, ניתן לצפות ממשורר שמי סוגל לכתוב: "אין בעיה להשאיר תינוקות לברם / ילד זה דבר פחות או יותר בטוח / כמו טיפ קאסטוט..." (שירים שימושיים, עמ' 79).

ציונה שימשי מגרשת שדים: שד

ובאמת, מניין לו לרעת? ומי שמשווה ילדים קטנים לטייפקאסטוט יכול בהחלט להשוות את שירי דליה רביקוביץ לשיריילדים (מתוך כוונה להלעיג, כמובן, אני עצמי אהיה האחרונה לזלול בשיריילדים!) ולהוסיף למשוררת את התואר הילדותי-האינפנטילי-מתקתק "מלכת הכיתה". שהרי בתחום זה של "מתקשפתיים" יכול אבידן עצמו לשמש מופת.

מעניין אם היה מתיר לעצמו לכנות גם את זך או את עמיחי בתואר "מלך הכיתה", כינוי הנראה לו מתאים לתיאור קווי אופי של ילדים מתפני קים.

מבעד לצוואר הרחם

אבל לא-פחות מאשר על המשורר הסבור שחוויות הלידה והאימהות חייבות לפגוע, בכוחן היצירתי הסגולי של נשים, צר לי על המשורר הבוחן את שירתן מבעד לצוואר הרחם שלהן. כיצד כתב בזמנו על יונה וולך: "החומרים הבסיסיים של שירתה הם חומרים פסיכוגניקרי לוגיים".

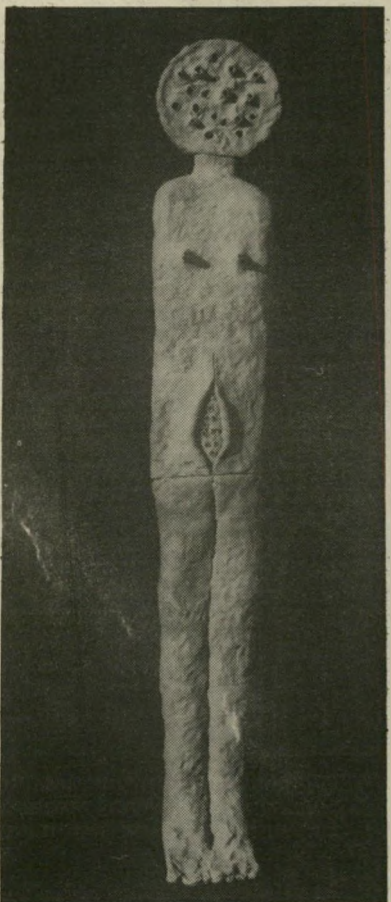
מעניין כיצד היה מגיב אילו כתב מישוה על שירתו, שחומריה העיקריים הם חומרים פסיכואו-טאורוטוגניים... איולת כמובן, — גם זה וגם זה, כמו גם הקביעה הידועית כביכול כי "לאימהות יש מחיר כבד בתחום היצירה".

סילביה פלאט כתבה את הפיים כשיריה רווקא כאם, וכמה מהפיים בשיריה של דליה רביקוביץ, כסיפורה האחרון, ניוונים רווקא מחוויית האשה האם שלה. חלפו-עברו הימים שבהם נכתבה הי שירה — או אמורה להיכתב — רק מורע הגבר: כיצד אומרת אריקה ג'ונג כפחד גבהים שלה: "הגיע הזמן שהסיפרות תיכתב לא רק מורע הגבר, אלא גם מרם ויסתה של האשה".

האם יבוא יום ושירה כזאת תרטיט גם את גוו האתלטי של רודר אבידן?

ספק גדול. כיוון שמשורר שמשווה ילדים לטייפקאסטוט ומוכן להשליך את אמו לנהר, אין פלא שהוא מוכן להשליך גם אותנו, המשוררות, אל המים הקרים, לצוף שם בחברת אמו בין קני

הסוף. כיצד כתב שם בשירים שימושיים שלו: "...את המקטרת / נגקה בחטוטרת / ואת אמנו / ננציה לנהר / והיא תצוף ליד הסוף / כלילה קר / רועדת לה כמו דחליל ברוח".

ציונה שימשי: שדה

"כמו דחליל ברוח". אתה אמרת, רודר אבידן. כמו דחליל ברוח. לא יותר.

ציפי שחרור

מנגד

רבתיי

ההיסטוריה חוזרת

אורי אבנרי חזר והיפנה את תשומת-ליבי לר" איון שנתן מתי מגד להארץ בימי שהותו הקצרה בישראל (מתי מגלה את אמריקה, העולם הזה 2577). קודם לכן החלטתי שלא אנצל ערותי ממקור-ראשון זו להמשך יריכות שכבר רומה היה שנשתיים. ואולם למיקרא דבריו של אבנרי והביקורת שמתחיים גורי על עמיתו, דומני שאיני רשאי לעבור על הדברים בשתיקה. ההקשר שלי הוא כמובן שונה מזה של אבנרי, והוא מחזור שיריו של גבי דניאל (רמות דימונית שכרה הפרופסור בנימין הרושובסקי, ואם תרצו — ש"עטע שלו), "שירים כמרחב" שנתפרסם באלמנך אגרא לשת 1985/6.

שם, במחזור שירים שכולם חשבו-נפש. נפש היחיד ונפש הכלל, כתב המשורר על עולים ש-סודרו בחיפון (בספינות מעפילים — ג"ז) כמחסן שלל כתום קרבות / מרפים מרפים מוצפים מעילים / על גופות. קרשים / וגופותינו. קרשים וגופותינו. / קרשים וגופותינו. קרשים. // וזה נקרא: / להגשים. / וזו היתה העפלה. // האפלה / אחרונה. // אנאכרוניזם // מגוחך // כך // עובנו את ההיסטוריה של אירופה".

אכן, דברים קשים ביותר על ההעפלה, על הציונות, על "ציאת אירופה" של ניצולי מחנות המוות. אך טיבני (ולגיטימי) היה שיעורו ויכות. ואולם, רק מי שמכיר את ההחורבנות של ההווה שלנו (הביטוי הקולע שאול מחיים גורי) יכול היה לצפות שהוויכות יידרדר לרמה שאליה הידרדר. אופייני הוא, שמן השיר על ההעפלה — והוא לא פחות חמור בדאגוזה שלו מכל שיר אחר במחזורו הסרקאסטי-המר של גבי דניאל — התעלמו. תחת זאת ניתכה כל האש על השיר "פטר הגדול", שבו הישווה המחבר בין "פטר הגדול" (אשר) לל את עיר הבירה פטרבורג / בכיצות הצפון / על עצמות איכרים" לבין, רודר